

CIORAN. THE SEMANTICS OF BLOOD

Simona Constantinovici

Assoc. Prof., Hab. Dr., West University of Timișoara

Abstract: Cioran. The semantics of blood describes the path of the term blood in the texts of the philosopher, written in Romanian, before the Parisian exile. With an overwhelming presence in these youthful writings, blood becomes a central lexical element, a polysemantic nucleus linked to the macroconcept of life. It makes the passage, in Cioran's speech, from the landmarks of the Earth to the disarming, untouchable heights of the sky. It works as a trigger of the semantic relationship of antonymy. It appears in different phrases that create in the text a significant poeticity of the philosophical language: the song of the blood, the voice of the blood, blood enthusiasm, blood mysticism, blood silence, bitterness of blood, naivety of blood, blood vinegar, blood obsession.

Keywords: Cioran, philosophy, text, blood, semantics

Element al anatomiei, structurând lexicul aferent trupului omenesc, *sânge* apare, la nivelul literaturii dintotdeauna, al istoriei umanității, ca un cuvânt care se poate poziționa în cele mai variate contexte. E un modelator semantic absolut, care face legătura între axele temporalității, trecut, prezent, viitor. Uzul și parcursul cultural-istoric fac ca, de obicei, prezența acestuia, insinuarea sa în varii straturi morfo-sintactice ori frazeologice ale textului, să nu atragă atenția, în chip deosebit, să nu angreneze neapărat o reflecție interpretativă.

Atunci, însă, când transgresează sensurile obișnuite, cu care mentalul colectiv l-a înzestrat, când intră în lexicul dominant al unui discurs filosofic, cum este cel al textelor de tinerețe ale lui Emil Cioran, *sânge* își amplifică funcționalitatea și croiește o nouă cale spre interpretare. Aceasta s-ar traduce prin faptul că, în compania lui, pot să apară termeni cu care, de obicei, în istoria receptării, nu rezona. Prin acest discurs, al predicățiilor inedite, se reface, de fapt, logica utilizărilor dintr-un anumit sistem lingvistic. Vorbim de o limbă a lui Cioran, una predispusă la a reface, cu instrumentar propriu, trasee semantice, în numele unui rafinament stilistic indubitabil, care anunță, încă de pe acum, fulminanta poziționare de mai apoi, în spațiul francez elitist, al stilului rafinat și profund.

Textele scrise în română, la care ne referim, din care au fost excerptate fragmentele, sunt: *Pe culmile disperării* (1934), *Cartea amăgirilor* (1936), *Schimbarea la față a României* (1936), *Lacrimi și sfinți* (1937), *Amurgul gândurilor* (1940), precum și paginile incluse în *Îndreptar pătimăș* (1940-1944, 1991), cele de publicistică, manuscrise și corespondență. Din 1937, când pleacă în Franța, cu o bursă, Cioran va lăsa în urmă hlamida lexicului românesc, lansându-se în cucerirea altor teritorii lingvistice, acelea care vor conduce la considerarea sa, aproape unanimă, ca unul dintre cei mai mari stilști de expresie franceză ai secolului XX. *Précis de décomposition* este volumul care va deschide seria textelor scrise în franceză.

În cele peste 400 de ocurențe, raportate la materialul furnizat de cele două volume¹ îngrijite de Marin Diaconu, Cioran investeste termenul *sânge* cu puteri semantice care transgresează limbajul comun. Îl scoate din zona de confort, dată de înscrierea lui în terminologia strict medicală, aridă și criptică. Sângele vorbește la Cioran despre un alt fel de anatomie și creează o rețea complexă de sensuri izvorâte dintr-o nevoie imensă de a încerca să

¹ Vezi Emil Cioran, *Opere*. Volume (1), (2), Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Introducere de Eugen Simion, București, Academia Română, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2012.

înțelege rostul vieții. Ca în cazul altor cuvinte care modelează spiritul și viziunea scrierilor de tinerețe, termenul *sânge* captează o paletă mare de semantisme, de la vitalitate la extincție, de la mistică la cromatică, de la limbaj la negarea acestuia. Cu fața spre viața pe care o definește, sângele reamintește constant și imperturbabil de moarte, ca pol semantic antonimic al vieții.

Antuza Genescu, într-o carte exemplară, un erudit studiu contrastiv, despre potențele sângelui și traseul acestui simbol prin literatură, concluzionează: ”Sângele, oricum îi spui, îți dă același sfânt fior. Fiorul, se știe, îți dă frica, dar și fericirea. Tocmai proprietatea de a-și dubla înțelesurile terifiante cu antonimele lor spiritual binefăcătoare face din sânge un instrument de lucru semantic și stilistic desăvârșit.”²

Sângele e, la Cioran, receptacolul tristeții și suferinței, locul în care se varsă tot ceea ce se alcătuieste-n formant lexical al privațiunii de bine, frumos, armonios: ”Lirismul suferinței este un cântec al *sângelui*, al cărnii și al nervilor.”³; ”Toate lacrimile neplânse mi s-au vărsat în *sânge*.”⁴. În tonurile cinismului cu care nu de puține ori a fost etichetat, în mod adecvat sau nu, Cioran insistă asupra faptului că sângele are și o extraordinară capacitate de (auto)distrugere, în el aflându-și sediul și răul și tristețea și necredința și necuratul: ”Stadiu final al tristeții: nu mai există deosebire între lacrimi și pietre. Inima devine stâncă, iar pe *sânge* patinează dracii.”⁵

Tristețea profundă prefigurează moartea. În regim antonimic, sângele angajat în semantica răului existențial se poate tămădui prin contemplație și recurs la fascinația pentru amurguri și aurore incredibile: ”Acestui rău voluptuos al *sângelui* îi trebuiesc amurguri leneșe și aurore fantomale.”⁶. Sângele rău, ca adăpost al suferințelor, vampirizează realitatea, frumusețea, în toată splendoarea ei, îi distruge energiile pozitive. Într-un fel de antrenament ludic al gândirii, Cioran schimbă, de multe ori, traseul cuvintelor, într-o sintaxă care propune adevărate texte poetice: ”Cu ultimele picături de *sânge*, melancolia va descrie un semn de întrebare pe o inimă palidă.”⁷. Aceste glisări de fragmente poetice în țesătura discursului filosofic, nu sunt puține, ceea ce ne demonstrează că textele prime, scrise înainte de exilul parizian, diferă de următoarele prin forța și muzicalitatea unui lirism neastâmpărat, necenzurat: ”Și apoi, nu zvâcnește *sângele* în ritm marin, nu e orgoliul lui melancolic acordat răniilor albastre, mișcătoare și infinite?”⁸; ”Toți șerpilor trag de moarte în înserările *sângelui* și-n văgăunile minții.”⁹.

În ”Vocea *sângelui* este o elegie neîntreruptă.”¹⁰ ori în ”*Sângele* meu e fluviul pe care trec vapoare îndoliate.”¹¹, discursul absoarbe, în mod paradoxal, tonuri de romanță minulesciană, acel ritm caduc, răvășitor în tristețe, caracteristic poeziilor de tip elegie. În *Pe Dunăre*, Minulescu scrie, în același ton al deprimării, în variantă eufonică, cu ecouri metafizice: ”Se duc pe Dunăre la vale –/ Ca șirul de cocori pribegi/ Pe-ntinsul fără de hotare – / Se duc pe Dunăre la vale/ Coșciuguri albe plutitoare/ Pe negrul apelor murdare...”¹².

Ca o ambarcațiune fără odihnă, sângele traversează lumile. E sigiliul existenței noastre. Coșciugul prin care durerile vin și trec. În astfel de contexte, Cioran se dovedește a fi

²Antuza Genescu, *Sângele – anatomie și simbol literar în tragediile lui Seneca și Shakespeare*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2017, p. 15.

³Emil Cioran, *op. cit.*, (1), p. 8.

⁴*Ibidem*, p. 960.

⁵*Ibidem*, p. 777.

⁶*Ibidem*, p. 752.

⁷*Ibidem*, p. 925.

⁸*Ibidem*, p. 886.

⁹*Ibidem*, p. 920.

¹⁰*Ibidem*, p. 840.

¹¹Emil Cioran, *op. cit.*, (2), p. 978.

¹²Ion Minulescu, *Romanțe pentru mai târziu*, în *Versuri*, Timișoara, Editura Facla, 1985, p. 30.

adeptul lirismului care însoțește gândirea vie, nemutilată de abstracțiune: ”Cât de fecundă este o gândire vie, pasionată în care lirismul circulă ca *sângele* în vine!”¹³. Departate de a se feri de substanța eterată, necartografiabilă a lirismului, filosoful înscrie discursul în albia unei muzicalități congenere, subtil infiltrată în toate straturile frazării.

În textele de tinerețe, conștientizat sau nu, Cioran e cu fața întreagă întors spre literatură. Cultivă poeticele contexte, orfismul, ca formă de manifestare a unei nestăvilite profunzimi creatoare, în stare a combina contrariile. Există un limbaj orfic, mai aproape, prin funcția sa iterativă, de muțenie decât de cuvânt, care atrage cititorul, asemenea unor nimfe atoateștiutoare, în apele lui. S-ar putea ca *mistica sângelui* ori *elanul sângelui* să fie de ordinul unei poetici orfice. Sângele ca mijloc de rămânere în sfera unei dinamici implicite (explicite chiar, în unele cazuri) a ființei. Se întâmplă să asistăm la o sincronizare între *corp* și *suflet*, între *aici* și *acolo*. Cuvintele, prin repetare și înscriere în contexte poetice, au puterea unui narcotic devastator. Asistăm, astfel, la ”citirea” de dincolo de fire, care scapă mecanismelor sofisticate de investigație a textului filosofic.

La un moment dat, cumva la antipodul a ceea ce a scris cu referire la elementul sangvin, Cioran are aproape o revelație, de nu ar fi chiar sensul prim al termenului *sânge*, pe care-l repetă cu funcții diferite (subiect, respectiv complement circumstanțial de loc), ca pentru a-i întări semnificația generică: ”*Sângele*-i un semn de viață, nu de moarte, în *sânge* se actualizează vizibil devenirea.”¹⁴. Dacă-n prima parte, discursul nu face altceva decât să postuleze ceea ce este deja cunoscut și mereu reevaluat prin tratate de medicină, în partea secundă, sângele devine spațiul în care devenirea se actualizează. Nu oricum, ci vizibil. Vizibilitatea e conferită de capacitatea noastră de a pătrunde, cu ajutorul științei, în inima sângelui, de a-l cerceta cu instrumente felurite, de a-l separa în elemente minimale, infinitezimale, particule-n care-ncape și viața și teama de a muri și nemurirea.

Sângele devine obiect al unei evaluări a stării de sănătate pe care individul o are, la un moment dat. Sângele viu, care curge prin venele trupului, e dovada cea mai clară, incontestabilă, a faptului că ne aflăm în viață, iar *a trăi* înseamnă a te lăsa supus devenirii. A nu mai avea sânge, a avea hemoglobina mică înseamnă a fi anemic, bolnav, la granița dintre viață și moarte: ”„Absolutul” este o prezență dizolvantă în *sânge*. Leucemia e grădina în care înflorește Dumnezeu...”¹⁵; ”Anemia este înfrângerea prin *sânge* a timpului.”¹⁶. Cioran, într-un discurs care atinge corzile mistice ale sufletului, crede că Dumnezeu sau ”Absolutul” se află acolo, în sânge, insesizabil, un marker pe care niciun aparat nu l-ar putea capta vreodată, o fărâma de materie în altă materie ascunsă, în leucocite, în trombocite, în hematii. Acel marker care face diferența dintre viață și moarte. Numai prin boală, numai cel care duce povara unei suferințe, e purtătorul aceluia marker divin, a unui factor genetic identificat, numai astfel întâlnește Sensul existenței: ”Boala este o stare de inspirație a țesuturilor, o manie de grandoare a cărnii, un patos imperialist al *sângelui*.”¹⁷.

Pe aceeași formulă stilistică e plasat și următorul context: ”Toxinele creștine ne-au lăsat în *sânge* otrava unui absolut, care ne taie respirația, dar fără de care nu mai putem trăi.”¹⁸. Oriunde ne-am poziționa în lectură, textul cioranian de tinerețe, motivează conceptul *sânge*, semantica sa, prin raportare la termeni feluriți, de tipul *absolut*, *eternitate*, *timp*, *moarte*. Sângele devine marker al fiecăruia dintre aceste concepte. Al eternității sau al

¹³Emil Cioran, *op. cit.*, (1), p. 50.

¹⁴*Ibidem*, (2), p. 714.

¹⁵Emil Cioran, *op. cit.*, (1), p. 692.

¹⁶*Ibidem*, p. 916.

¹⁷*Ibidem*, p. 905.

¹⁸*Ibidem*, p. 790.

divinului. Al timpului, cu toate fațetele lui. Al morții, ca temporalitate întreruptă: ”Nici un strop de *sânge* din trecut nu tulbură acest acum în care sunt.”¹⁹.

O definiție inedită a paradoxului, în același stil aforistic inimitabil, dă Cioran în următorul fragment: ”Ce-i el (paradoxul – n.n.) dacă nu o irupție demoniacă în rațiune, o transfuzie de *sânge* în Logică și o suferință a formelor?”²⁰. Atrage atenția, prin conexiune cu limbajul medical, din care sângele își revendică identitatea, sintagma *transfuzie de sânge*. De obicei, aceasta se produce în corpul uman, pentru a-l readuce la parametrii normali de funcționare, pentru a-i reda vitalitatea. Aici, corpul supus procedurii medical este Logica, percepută ca mod și capacitate a omului de a gândi, ca știință a formelor și legilor gândirii. Tot pe tărâm definițional se situează Cioran în acest context: ”Orice luciditate este o pauză a *sângelui*.”²¹. Într-alt loc vorbește de *luciditatea însângerată*. Cu alte cuvinte, o luciditate care se destramă, care refuză sensul.

Ca simbol religios, sângele e legat, la Cioran, și de sfinți, de sfințenie, amintind totodată de neputința ființei umane de a accede cu adevărat la cele sfinte: ”Una din obsesiile constante ale sfințeniei este *sângele*. (...) *Sângele* purificat al lui Iisus este baia și băutura sfinților.”²²; ”Sfințenia ne sugerează și ea *sângele*, pe care-l pierdem pe măsura dorinței noastre de cer.”²³. Niciun alt simbol religios ori care ar putea fi legat de retorica creștinismului, de la răstignirea pe cruce a lui Isus până la nașterea fătului din burta mamei, nu pare să fi cumulat o istorie atât de vastă. Cu corespondent în vinul roșu, folosit actualmente în ritualurile bisericesti, sângele unește profanul cu sacrul.

În secvența ”Pământul negru, fără urma dulce a vreunui pas de fală, și se ridică-n *sânge*. Și *sângele* tău se înnegrește.”²⁴, există o zonă pregnant conturată a neputinței, a negativității pe care o generează conceptul asupra căruia se insistă. Moartea e cuprinsă-n sintagma nominală ”Pământul negru”, prin apel la cromatismul *negru*. Imaginea care derivă dintr-un mult uzat spațiu al sensurilor cu care ne-am obișnuit este cea a înmormântării, a momentului în care, peste cadavru, se aruncă pământ. Transformarea sângelui în pământ semnifică anularea vieții. Dar tot el, pământul negru semnifică fertilitate, mediu prielnic apariției vieții sau a conservării ei, ca-ntr-un pântec uriaș, de neignorat, al universului.

Asociat de cele mai multe ori cu carnea, sângele este declanșator de scenarii metaforice în discursul filosofic: ”Îmi place gândul care păstrează o aromă de *sânge* și de carne și prefer de o mie de ori, unei abstracții vide, o reflecție răsărită dintr-o efervescentă sexuală sau dintr-o depresiune nervoasă.”²⁵. Spre deosebire de carne, care prin semantica sa se asociază cu termeni ce țin mai mult de sfera concretului, de tipul *trup, corp, cadavru, vârstă* (biologică), *moarte*, termenul *sânge* desfășoară, în text și subtext, o linie semantică mai subtilă, așa cum am spus în rândurile de mai sus. Fiind parte componentă a cărnii, reducându-se la particule din ea, sângele modelează realitatea și trece dincolo de ea, într-un permanent dialog mut cu cele care nu pot fi descrise, cu inefabilul.

”Sentimentul morții este moleșitor și crud, parcă înoată o lebădă și un șacal pe undele otrăvite ale *sângelui*...”²⁶ spune Cioran, ipostaziind dubla față a sentimentului morții, cea senină și cea inestetică, perturbatoare de sens. În sânge se reflectă și binele și răul. Două imagini alege autorul, a păsării candidă, *lebăda*, prin mersul său pe ape, abia simțită fiind, și *șacalul*, unul dintre cele mai feroce mamifere de pe pământ. ”L'idée de la mort nourrit incessamment l'esprit cioranien. C'est elle qui compose et décompose son écriture. Dans toute

¹⁹*Ibidem*, (2), p. 32.

²⁰*Ibidem*, p. 803.

²¹*Ibidem*, p. 898.

²²*Ibidem*, (1), p. 624.

²³*Ibidem*, p. 627.

²⁴ Emil Cioran, *op. cit.*, (2), p. 46.

²⁵ Emil Cioran, *op. cit.*, (1), p. 28.

²⁶*Ibidem*, p. 891.

l'œuvre de Cioran, nous pouvons détecter la mise en scène d'une thanatologie car, pour lui, c'est la mort qui fait et défait la vie, c'est elle qui anime sa pensée et son sentir. L'ontologie n'est concevable pour Cioran qu'en tant que thanatologie. Être, c'est savoir se réjouir des bénéfices de la pensée et du sentiment omniprésent de la mort."²⁷

În exemplul de mai sus, extras din *Pe culmile disperării*, secvența *Asupra morții*, Cioran desparte gândul viu, rezultat al unor trăiri intense, la limita supraviețuirii, de abstracția vidă, fără raportare la ființă, simplă speculație a minții, searbădă reflecție asupra a ceea ce nu a fost și nu va putea niciodată să fie trăit, simțit, interpretat. În această tranșantă delimitare a celor două tipuri de gândire, accentul cade pe sintagma "o aromă de sânge și de carne", structură care motivează existența a două tipare umane: omul abstract și omul organic. Primul e sclavul silogismului, al doilea trăiește moartea, experimentează prin suferință și extrage esența vieții din organicitate, din explorarea nuanțelor ce stau în sânge și-n carne. "Et Cioran, qui ne veut pas expliquer, affirme une ascendance de la physiologie sur la pensée pour ne pas perdre de vue la précarité de la condition humaine, bien exprimée par la vulnérabilité de notre corps, par la déchéance constitutive d'un organisme qui aime, qui palpète, qui hait et qui se trouble, mais qui – en même temps et toute sa vie durant – se désagrège, s'affaiblit, souffre et tombe malade, en se préparant à la dernière maladie du dernier moment: la mort."²⁸

Cioran spune, într-un mod tranșant: "Moartea nu poate fi înțeleasă decât dacă viața este simțită ca o îndelungată agonie, în care moartea se îmbină cu viața. Moartea nu este ceva în afară, ontologic diferită de viață, deoarece moartea ca realitate autonomă de viață nu există."²⁹ Moartea este muțenia sângelui: "Și stâncile voi-vor ele să se înece în tăcerea sângelui?"³⁰; "Nu-mi trebuie urechi ascuțite pentru subtile chinuri, nici gust pentru oțetul sângelui, doar tăcerea surdă în care se înfiripă un văicărit prelung."³¹ Limbajul trupului lipsit de elanul sau fluidul vitalității sale funciare înseamnă moarte. "Pour Cioran, ce n'est qu'en position de méditer le mortel de sa propre vie, que l'homme accède à l'essentiel : quand il est face au silence – ou face au cri qui est un autre moyen de faire taire le langage veule et vain. Paradoxalement, le silence est existentiellement expressif parce qu'il rend le sujet à lui-même : il parvient à une présence totale du et dans ce néant."³²

Interesant este, în discursul cioranian despre sânge, asocierea cu termeni veniți din sfere semantice diferite. Sintagmele nominale iscate traduc tocmai complexitatea încadrării sale semantice pe mai multe axe, într-o susținută rețea conceptuală, care instaurează sensuri noi: *cântec al sângelui*, *aromă de sânge*, *vocea sângelui*, *elanul sângelui*, *mistica sângelui*, *tăcerea sângelui*, *amarul sângelui*, *naivitățile sângelui*, *oțetul sângelui*, *obsesia sângelui*, *înserările sângelui*, *transfuzie de sânge*. Sângele, după cum se poate observa, asemenea ființei pe care o animă, are capacitatea de a cânta, are voce, poate să tacă. Dintre toate alăturările determinat-determinant, atrage atenția *înserările sângelui*. O metaforă inedită, construită pe conjugarea dintre temporalitate și cromatism, în primul rând, ca mărci ale unui sincronism universal, repetabil. Cu trimitere tot la faptul că-n sânge se actualizează devenirea sunt modelate următoarele fragmente, exemple dintr-un discurs pentru care cuvintele devin martori ai unui scenariu fecund, dinamic, al temporalității: "Și timpul să-mi sugă sângele, ca veșnicia

²⁷ Mihaela-Gențiana Stănișor, *Cioran : la mort du moi et la résurrection du mot*, în ***, *Cioran, archives paradoxales, Nouvelles approches critiques*, Tome III, Sous la direction d'Aurélien Demars et Mihaela-Gențiana Stănișor, Paris, Classiques Garnier, 2017, p. 21.

²⁸ Paolo Vanini, *Cioran et les apories du squelette*, în ***, *Cioran, archives paradoxales, Nouvelles approches critiques*, Tome III, Sous la direction d'Aurélien Demars et Mihaela-Gențiana Stănișor, Paris, Classiques Garnier, 2017, p. 146.

²⁹ Emil Cioran, *op. cit.*, (1), p. 28.

³⁰ *Ibidem*, p. 862.

³¹ *Ibidem*, (2), p. 24.

³² Aurélien Demars, *Le verbe et le silence selon Fondane, Ionesco et Cioran*, în "Alkemie" : 2018, 1, p. 62-63.

să mă aibă întreg.”³³; ”Vocea *sânelui* este vocea timpului, a lucrurilor cari încep și a celor ce sfârșesc. De ce, în gândire, *sângele* își pierde vocea? Nu oare fiindcă gândurile sug *sângele*? Așa se nasc pasiunile abstracte.”³⁴; ”*Sângele*, născut pentru a ne îmbina cu timpul și cu pământul și care ne scoate în afară de ele... Ce *sânge* e acel ce dă cărnii acel freamăt ceresc și-i împrumută o abstracție pe care n-a dorit-o? (...) Ce este sfințenia, dacă nu elanul *sânelui* spre cer? Dacă sfinții încep a se detașa prin spirit de pământ, nu este direcția schimbată a *sânelui* care-i împinge spre înălțimi?”³⁵; ”Umbrele se hrănesc cu *sângele* și cu renunțarea noastră.”³⁶.

Traseul semantic definit de conceptul *sânge* se înscrie într-o filosofie a fragmentului, care-și permite să lase deschis, în permanență, un generos spațiu alb, propice actului interpretativ. ”Aș spune că filosofia cioraniană e *pointilistă*. Discursul său filosofic e unul *pointilist*. O tehnică a revenirilor, a reînșurubărilor, (...), la sensurile prime, nealterate, simplu formulate. Ca-n pictura neoimpresionistă, ca la Georges Pierre Seurat sau ca la Paul Signac.”³⁷ În acest stil paradoxal, al frapantei disoluției semantice, al conceptualizării antonimice *à rebours*, care cultivă neobosit fragmentul în iterație, prin întoarcere la punctul delimitator, *sânge* devine termenul conectării la fluiditatea discursivă, la sintaxa unei trăiri efervescente, la limită.

BIBLIOGRAPHY

IZVOARE

CIORAN, Emil, *Opere*. Volume (1), Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Introducere de Eugen Simion, București, Academia Română, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2012.

CIORAN, Emil, *Opere*. Volume (2). *Publicistică, manuscrise, corespondență*, Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Introducere de Eugen Simion, București, Academia Română, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2012.

CIORAN, Emil, *Revelațiile durerii*. Eseuri, ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, prefață de Dan C. Mihăilescu, Cluj, Editura Echinoc, 1990.

CIORAN, Emil, *Singurătate și destin*. Publicistică 1931 – 1944, cu un cuvânt înainte al autorului, ediție îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1991.

CĂRȚI, STUDII, ARTICOLE

***, *Cioran, archives paradoxales, Nouvelles approches critiques*, Tome III, Sous la direction d'Aurélien Demars et Mihaela-Gențiana Stănișor, Paris, Classiques Garnier, 2017.

CONSTANTINOVICI, Simona, *Inepuizabila vrajă*, în *Logocentrisme*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2018.

GENESCU, Antuza, *Sângele – anatomie și simbol literar în tragediile lui Seneca și Shakespeare*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2017.

PETREU, Marta, *Un trecut deocheat sau ”Schimbarea la față a României”*, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1999.

***, *Pro & contra Emil Cioran. Între idolatrie și pamflet*, antologie, cuvânt înainte și note de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1998.

³³ Emil Cioran, *op. cit.*, (1), p. 282.

³⁴ *Ibidem*, p. 304.

³⁵ *Ibidem*, p. 391.

³⁶ *Ibidem*, p. 397.

³⁷ Simona Constantinovici, *Inepuizabila vrajă*, în *Logocentrisme*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2018, p. 252.

I.Boldea, C. Sigmirean, D.-M.Buda

THE CHALLENGES OF COMMUNICATION. Contexts and Strategies in the World of Globalism

REVISTE

”Alkemie”, Revue semestrielle de littérature et philosophie, *Le bonheur*, Numéro 11, Juin 2013.

”Alkemie”, Revue semestrielle de littérature et philosophie, *L'utopie*, Numéro 21, 2018.